

Vardø-gutten Henry Edvard Skotnes ble bare 20 år gammel. FOTO: PRIVAT

Slik så det ut når allierte tankskip ble truffet av torpedoer og sank i et flammehav. FOTO: NATIONAL ARCHIVES

Motortankeren Kongsgaard hvor Henry Edvard Skotnes fra Vardø omkom. FOTO: ARNE GUNDERSEN VIA SJOHISTORIE.NO

Som nyslått maskinist mønstret Skotnes på dampskipet Gunny. FOTO: ARNE GUNDERSEN VIA SJOHISTORIE.NO

En krigsseilers død

Det er den 21. februar 1942. Klokken er ti over ni om formiddagen. Kapitänleutnant Günther Müller-Stöckheim har akkurat fått øye på den norske motortankeren. Mannskapet på den tyske ubåten U-67 gjør klar for avfiring av torpedoer. I siktet har de motortankeren Kongsgaard, hvor en finnmarking befinner seg i maskinrommet.

Henry Edvard Skotnes ble født den 5. september 1921 i Vardø. Faren Ragnvald Kristian Lund Skotnes (1887-1962) kom opprinnelig fra Ballstad i Lofoten og moren Susanne Valborg Kostamo (1885-1964) fra østsamebygda Neiden i Sør-Varanger. Familien bosatte seg i Vardø by i Øst-Finnmark.

Til sjøs

Da krigen brøt ut hadde Henry Edvard fullført maskinistkolen og mønstret på dampskipet Gunny. Derfra gikk veien videre til M/S Siljestad den 28. august 1940, på dette skipet var han om bord til den 4. november 1941. Skipet gikk mellom New York og Alexandria med krigsmateriell og stykkogods da det ble torpedert i mai 1942, to nordmenn døde som følge av torpederingen.

Den 22. november 1941 mønstret maskinist Skotnes på D/T Malmanger, på dette skipet ble han frem til den 31. desember 1941. D/T Malmanger ble torpedert og senket av den tyske ubåten U-130 i august 1942. Fem nordmenn døde som følge av torpederingen.

Det fjerde skip

Skotnes gikk rett fra Malmanger da han nyttårsaften 1941 mønstret på M/T Kongsgaard. Med erfaring fra tre ulike skip var det en erfaren maskinist som fant veien til maskinrommet da nyåret 1942 sto for døren. I Europa tok Hitlers arméer stadig nye områder, på sjøen herjet de tyske ubåtene med allierte skip. Risikoen for å bli torpedert var stor.

Det fjerde skipet kom til å føre med seg død, mannskapet fikk en

forsmak sommeren 1941. 27. juni ble Kongsgaard lettere skadet da den tyske ubåten U-564 fikk inn treff, 2. juli ankom de Belfast i Nord-Irland for reparasjoner.

Ulveflokkene på jakt

Januar 1942 forløp uten store hendelser for Henry Edvard og resten av mannskapet om bord i Kongsgaard. De første 20 dagene av februar var også rolige og frakten kunne gå tilnærmet normalt. Men under overflaten lurte de tyske ubåtene - ulveflokkene.

De første trefningene var preget av at ubåtene var i mindretall, men etter hvert innførte tyskerne ulveflokk-taktikk hvor grupper på opptil 15 ubåter kom sammen om å angripe en alliert konvoi. Hver ulveflokk fikk utdelt sin sone i Atlanterhavet, og slik dekket ubåtene

hver sin del av etablerte handelsruter. Så fort en ubåt oppdaget en konvoi, skulle den skygge handelsskipene og avvente videre instruksjoner via radioen fra befalhavende for ubåtene.

En krigsseilers død

Den 20. februar avgikk Kongsgaard fra Puerta de la Cruz med en 15.600 tonn lett råoljelast. Skipet hadde blitt holdt igjen av havnekapteinen i Puerto de la Cruz fra den 16. februar på grunn av fiendtlig aktivitet i de karibiske farvann. I forklaring avgitt av kaptein Leif Moen 24. februar 1942 kan vi lese detaljene om den skjebnesvangre dagen til sjøs sju nautiske mil fra North Point, Curaçao.

Motortankeren Kongsgaard var på vei til Puerto de la Cruz, Aruba. Klokken ti over ni om formidda-

MS Siljestad ble andre mánstring for gutten fra Vardø. FOTO: ARNE GUNDERSEN VIA SJOHISTORIE.NO

DT Malmanger var det tredje skipet unge Skotnes mønstret på. FOTO: ARNE GUNDERSEN VIA SJOHISTORIE.NO

Nortraships kontorer i London, Tanker Departement, 20. mars 1944. Nortraship. UKJENT FOTOGRAF. RIKSARKIVET

gen besegles Henry Edvard Skotnes' skjebne. Kaptein Moen sto i babord hjørne på broen, da han så en torpedo komme fra 90 meters avstand. Han ropte med en gang at der kom en torpedo og ba om hardt styrbord ror for å unngå mulige andre torpedoer. Kapteinen løp til og satt i gang alarmen. Samtidig traff torpedoen mellom pumpe- og maskinrommet babord.

Da Kapitanleutnant Günther Müller-Stöckheim sendte av gårde sine torpedoer ble oljelasten antent, flammene sto høyt over akterskipet og utover havflaten. Mannskapet akter hadde små odds, men klarte å stanse motoren. En jolle ble kastet over bord, og to mann forsøkte å redde seg i den. Men oljebrannen på sjøen innhentet dem. Kongsgaard sank ikke umiddelbart, de av mannskapet som be-

fant seg midtskips klarte å låre en livbåt klar av flammene. De fikk også fisket en mann opp fra sjøen.

De sju om bord i livbåten rodde for livet opp mot vinden. Tre timer senere ble de tatt opp av en fiskeskøyte fra land. De fant også en mann fra akterskipet som hadde klart å svømme gjennom flammene til han nådde åpent vann. Kongsgaard sank natt til 22. februar 1942. Totalt omkom 37 mann, disse ble aldri funnet. Åtte overlevde. Henry Edvard var med stor sannsynlighet fanget i motorrommet. Kanskje ble han drept momentant.

Ubåtkapteinsens død

Günther Müller-Stöckheim ble født den 17. desember 1913 i Klein Stöckheim, Braunschweig i Tyskland. Fra 1934, da han meld-

te seg i den tyske marinen, til 1942 steg han i gradene. I 1943 ble han utnevnt til Korvettenkapitän. Han mottok en rekke utmerkelse for sin tid til sjøs hvor U-67 totalt senket 13 skip og skadet fem.

Müller-Stöckheim døde i Sargassohavet, den 16. juli 1943 fant synkeminer sluppet fra et amerikansk Grumman TBF Avenger fly sitt mål. Bare tre av mannskapet på 51 overlevde.

Onkelen han aldri møtte

I Vardø bor Odd Skotnes (74), nevøen til Henry Edvard. Historien om onkelens skjebne ser han gjerne på trykk.

ROGER ALBRIGTSEN
avisa@sagat.no

Kapitanleutnant Günther Müller Stöckheim. FOTO: VIA UBOAT.NET

I perioden fra september 1941 til november 1942 senket U-67 13 skip og skadet fem. FOTO: BUNDESARCHIV

SÅGAT FAKTA

MT Kongsgaard

Bygget i 1937 av Kockums Mek. Verkstad AB i Malmö, Sverige for AS Solvang (Alf Gowart-Olsen, Stavanger).

Sjøsatt den 3. juni og ferdigstilt i august samme år. Byggekostnaden var nærmere tre millioner kroner.

Ved krigsutbruddet i april 1940 tok Nortraship over, Kongsgaard ble i likhet med andre norskregistrerte skip satt i krigsinnsats for de allierte.

Nortraships krigsseilere

Nortraship var en organisasjon opprettet av norske myndigheter i London i 1940 for å disponere den norske handelsflåten under andre verdenskrig.

Under krigsårene var spesielt sjøfolk som seilte ute en sterkt utsatt gruppe. Krigsseilerne gjennomgikk betydelige psykiske påkjenninger; konstant fare for voldsom død, hjelpeløshet og forsvarsløshet overfor overmakt og fiendtlige fly- og ubåtangrep, og en manglende forbindelse med familie og venner hjemme i Norge.

Frem til freden i 1945 mistet ca. 3.700 krigsseilere i uteflåten livet og 473 skip gikk tapt. Mange av dem som overlevde helvetet til sjøs kom utslitte hjem etter krigen, noen syke, andre skadet. Alle preget. Det skulle gå mange år før krigsseilernes innsats ble satt pris på av det myndighetene, men innsatsen er i dag vel anerkjent.

Kilder

Sjøforklaring Motortankeren Kongsgaard 24. februar 1942, Willemstad, Curaçao.
Uboat.net
Hitlers ulveflokker, artikkel på bokasin.no
Sjohistorie.no
Store norske leksikon
Telefonsamtaler med Odd Skotnes